PRAKTIČNI VODNIK ZA STARŠE

Finančno *varen* otrok

Kako otroka od prvega kovanca do prve plače naučiti ravnati z denarjem

25 IGER ZA VSE STAROSTI

DARKO MUTAVČIĆ

DONOSNO.SI

Finančno varen otrok
Praktični vodnik za slovenske starše: denar, pokojnine in prihodnost v dobi umetne inteligence

Avtor: Darko Mutavčić
Napisano s pomočjo umetne inteligence. Avtor je besedilo uredil, podatke pa preveril pri uradnih virih.
Izdajatelj: CELZ, obratovanje spletnih portalov, Darko Mutavčić, s. p., Ulica bratov Vošnjakov 12, 3000 Celje (Donosno.si)
Druga, dopolnjena izdaja, november 2026 (e-knjiga, PDF)
Podatki preverjeni: 27. oktober 2026

© Darko Mutavčić in Donosno.si. Vse pravice pridržane. E-knjiga je licencirana za osebno in družinsko rabo kupca. Delovne liste smete natisniti za svojo družino; deljenje datoteke ali njenih delov z drugimi ni dovoljeno.

Pomembno opozorilo. Knjiga je izobraževalno gradivo. Ni individualno finančno, naložbeno, davčno ali pravno svetovanje in ne upošteva vaših osebnih okoliščin. Vsa vlaganja nosijo tveganje izgube, pretekli donosi pa ne zagotavljajo prihodnjih. Izračuni v knjigi so ilustrativni in temeljijo na navedenih predpostavkah. Zakoni, davčna pravila in pogoji pokojninskega sistema se spreminjajo; pred pomembno odločitvijo preverite aktualno stanje pri uradnih virih (ZPIZ, FURS, gov.si) ali pri usposobljenem svetovalcu.

V knjigi ločeno označujemo:
Dejstvo – podatek z navedenim virom in obdobjem.
Projekcija – uradna ali strokovna ocena prihodnosti, ki temelji na predpostavkah.
Ilustrativni izračun – naš izračun z izpisanimi predpostavkami.
Scenarij – možna smer razvoja, ne napoved.
Družine, ki jih srečate v knjigi, so izmišljene. Sestavljene so iz situacij, ki jih pozna večina staršev.

Kazalo

Prolog: »Saj lahko plačaš s kartico« 4

Uvod: Zakaj ta knjiga 7

I. del: Temelji

1. Kaj sploh pomeni »finančno varen« otrok 14

2. Kako se otroci učijo o denarju 18

3. Težka vprašanja in kako nanje odgovoriti 24

Igra iz knjige 29

Delovni list iz knjige 31

Prolog: »Saj lahko plačaš s kartico«

Sobota, deset minut čez deset. V trgovini diši po pravkar pečenem kruhu in po mokrih jaknah ljudi, ki so prišli z dežja. Vrsta pri blagajni se premika počasi. Čitalnik piska v enakomernem ritmu, kot metronom, ki mu nihče ne prisluhne.

Lina ima pet let in v rokah drži škatlo. Na škatli je samorog z bleščicami, ki se zaiskrijo, kadar jo nagne proti luči. Našla jo je na polici tik ob traku, točno tam, kamor seže njen pogled, ko stoji na prstih. Nekdo, ki ga ne bo nikoli spoznala, je pred tedni natanko premislil, kam postaviti to škatlo.

»Danes ne,« reče mama. Reče tiho, ker ve, kaj sledi.

Lina ne zajoka. Lina premisli. Njen pogled zdrsne z maminega obraza na plastično kartico, ki jo mama že drži nad terminalom. In potem, z vso resnostjo otroka, ki je pravkar rešil uganko, predlaga:

»Saj lahko plačaš s kartico.«

Gospa za njima se nasmehne. Prodajalka se nasmehne. Mama se ne. Ker za trenutek vidi svet z višine petih let. Kartica je čarobna paličica. Prisloniš jo, zapiska in stvari so tvoje. Nihče ne šteje kovancev, nihče ne vrača drobiža. Nič ne zmanjka. Nikoli.

Lina ni neumna. Je zelo pametna. Natanko se je naučila tega, kar ji je svet pokazal. Svet ji je samo pozabil povedati preostanek zgodbe.

Mama vzame škatlo, jo vrne na polico in išče prave besede. Takrat jih še nima.

Trinajst let pozneje. Ista kuhinja, druga miza. Na krožnikih so drobtine torte, v zraku še visi vonj ugasnjenih svečk. Osemnajst.

Lina sedi na stolu s prekrižanimi nogami in drsa po telefonu. »Mami, poglej.« Obrne zaslon. Bančna aplikacija, dva računa. Na drugem je nekaj čez osemsto evrov. »Rezerva,« reče, napol ponosno, napol za šalo. »Od poletja v skladišču. Najprej sem dala na stran, šele potem kupila slušalke.«

Prejšnji teden ji je sošolec navdušeno razlagal o kriptovaluti, ki bo »zagotovo zrasla desetkrat«. Poslušala ga je do konca in vprašala samo: »Kdo to pravi? In kaj ima on od tega, da ti verjameš?« Odgovora ni dobila. Vložila ni niti evra. Tudi telefona na dvanajst obrokov, ki ga je ponujala spletna trgovina, ni kupila. Izračunala je, koliko bi jo v resnici stal, in se zasmejala.

Ni bogata. Ni popolna. Ta mesec je preveč zapravila za koncertne vstopnice in to tudi ve. Ampak denar je ne straši in je ne vodi. V njenih rokah je orodje, kot kladivo ali kuhalnica.

Mama jo gleda in se spomni samoroga z bleščicami.

Med blagajno in tisto kuhinjsko mizo je trinajst let. V tem času se bo otrok o denarju naučil ogromno, z vami ali brez vas. Če ga ne boste učili vi, ga bodo oglasi, vrstniki in obljube na družbenih omrežjih. Ti učitelji so potrpežljivi, vztrajni in zelo dobro plačani.

Ta knjiga govori o tem, kako jih prehiteti. Začne se tam, kjer se je začelo pri Lini: pri tem, kaj boste rekli tisto soboto pri blagajni.

Uvod: Zakaj ta knjiga

Kako naj otroka naučim, da ne bo pri dvajsetih ujet v obroke za telefon? Ali bo sploh imel pokojnino? Bo poklic, ki ga bo izbral, čez petnajst let še obstajal? In kako naj o vsem tem govorim, ko sam nimam občutka, da imam stvari pod nadzorom?

Če ste si postavili katero od teh vprašanj, ste na pravem mestu. Svet, v katerem bodo današnji otroci odrasli, bo drugačen od našega. Slovensko prebivalstvo se stara, pokojninski sistem so pravkar spet prenovili, umetna inteligenca pa spreminja delo hitreje, kot so ga spreminjale mnoge tehnologije pred njo. Hkrati so osnovna pravila ravnanja z denarjem presenetljivo stabilna. Kdor zna razlikovati med željo in potrebo, kdor razume, kaj inflacija naredi s prihranki, kdor ve, kako deluje dolg in zakaj čas dela za tistega, ki začne zgodaj, bo bolje pripravljen ne glede na to, kateri scenarij prihodnosti se uresniči.

Prihodnosti ne moremo napovedati. Lahko pa otroku pomagamo zgraditi znanje, navade in sposobnost odločanja, ki delujejo v vsaki prihodnosti.

Naredite danes, v petih minutah

Preden berete naprej, naredite eno od teh treh stvari:

- Postavite na vidno mesto prazen prozoren kozarec in vanj z otrokom vrzite prvi kovanec.
- Pri večerji vprašajte: »Od kod misliš, da pride denar?« Samo poslušajte, ne popravljajte.
- Zapišite si en stavek o denarju, ki ste ga kot otrok najpogosteje slišali doma.

Majhen korak danes je vreden več kot velik načrt za prihodnji mesec.

Kje je vaša družina danes?

Hiter test za začetek. Za vsako trditev, ki za vašo družino drži, si dajte točko. Ni pravilnih in napačnih rezultatov. Test vam pokaže, kje začeti, na koncu knjige pa ga lahko ponovite in vidite, kaj se je spremenilo.

☐ Otrok ima nekaj denarja, o katerem odloča sam (žepnina ali del družinskega proračuna).

☐ Otrok ve, da denar pride iz dela, ne iz bankomata.

☐ Otrok je že kdaj varčeval za nekaj, kar si je želel, in to dosegel.

☐ Otrok je že kdaj sam izbral, komu bo dal del svojega denarja.

☐ O denarju se doma pogovarjamo mirno, prepirov o denarju pred otroki ni.

☐ Nakupi v igrah in aplikacijah na otrokovih napravah so zaščiteni.

☐ Imamo družinsko varnostno besedo za klice »v sili«.

☐ Družina ima rezervo vsaj za en mesec nujnih stroškov.

☐ Nimamo dragega dolga (limit, neplačana kreditna kartica, potrošniški kredit za porabo).

☐ Vem, koliko pokojninske dobe imam in ali imam dodatno pokojninsko zavarovanje.

0 do 3 točke: odličen trenutek za začetek. Preberite 1. in 2. poglavje, nato začnite s 30-dnevnim načrtom (19. poglavje).
4 do 7 točk: temelji so postavljeni. Pojdite naravnost v poglavje za starost vašega otroka (4.–8. poglavje) in v 16. poglavje.
8 do 10 točk: vaša družina je prišla že daleč. Knjiga vam bo pomagala pri naslednjih korakih: vlaganje, pokojnine in priprava otroka na samostojnost.

Spoznajte tri družine

Skozi knjigo vas bodo spremljale tri družine. So izmišljene, a sestavljene iz situacij, ki jih pozna skoraj vsak starš. Videli boste, kako se iste ideje obnesejo v različnih okoliščinah, ker nasvet, ki deluje za eno družino, za drugo pogosto ne.

Mojca, Zala in Lan. *Mojca je samohranilka iz okolice Maribora in dela v trgovini. Zala je stara enajst let, Lan šest. Ob koncu meseca ostane malo ali nič, prekoračitev limita je stalna spremljevalka. Mojca bi otrokoma rada dala več, kot je imela sama, a ne ve, kje začeti, ko denarja skoraj ni.*

Petra, Marko, Jakob in Ema. *Novakovi živijo v Celju. Jakob ima osem let, Ema tri. Plači sta povprečni, kredit za stanovanje teče, na računu je nekaj rezerve. Ob koncu meseca se denar »nekam porazgubi«. Marko bi varčeval, Petra pravi, da življenje ni samo varčevanje. Oba imata prav.*

Nina, Tomaž, Tim, Neža in Nik. *Kranjčevi živijo v Ljubljani in dobro zaslužijo. Tim ima šestnajst let, Neža trinajst, Nik deset. Denarja ne manjka, manjka pa nekaj drugega: otroci skoraj nikoli ne slišijo »ne«, starša pa se sprašujeta, ali jih s tem pripravljata na življenje ali jih pred njim varujeta.*

Kaj ta knjiga je in kaj ni

Knjiga je praktičen priročnik, ki ga boste uporabljali več let. Pri treh letih boste prebrali četrto poglavje, pri desetih peto, pri petnajstih sedmo. Del o družinskih financah in pokojninah je namenjen vam, ne otroku, ker otrok finančne varnosti ne gradi sam. Gradi jo v družini, ki ji zna dati zgled in nekaj varnostne mreže.

Knjiga ni katalog finančnih produktov. Ne bomo vam priporočili določene banke, sklada ali zavarovalnice. Pojasnili bomo, kako različne poti delujejo, koliko stanejo, kakšna tveganja nosijo in komu morda ustrezajo. Odločitev ostane vaša.

Tudi strahu ne bomo prodajali. Slovenski pokojninski sistem ni tik pred zlomom in umetna inteligenca ne bo jutri ukinila polovice poklicev. Obe temi sta resni, a za dobre odločitve potrebujemo podatke in premislek, ne pa panike.

Knjiga je namenjena predvsem staršem otrok od rojstva do konca srednje šole, uporabna pa bo tudi starim staršem, botrom in tetam. Ne potrebujete ne finančne izobrazbe ne presežka denarja. Mojčino družino smo namenoma postavili ob bok drugima dvema, ker so družine, ki ob koncu meseca komaj shajajo, v finančnih priročnikih pogosto spregledane.

Kako brati

V knjigi vas bodo vodili barvni okvirji z znaki:

Kaj mora starš razumeti? Osnovna razlaga, brez žargona.

Kaj lahko naredite? Konkretni koraki, ki jih lahko izvedete ta teden.

Kako to prenesete na otroka? Pogovori, igre in naloge, prilagojene starosti.

Igre imajo barvno značko starosti, vsako starostno poglavje pa se konča z mejniki, po katerih preverite, kje je vaš otrok, in s stavkom za na hladilnik, ki ga je vredno ponavljati.

Če imate malo časa, začnite z 19. poglavjem. Trideset dni, vsak dan ena majhna naloga. Delovne liste najdete v 20. poglavju. Knjigi sta priložena delovni zvezek za tiskanje in preglednica za izračune, kupci družinskega paketa pa dobijo še družinski dodatek s pogovornimi karticami in letom družinskih sestankov.

Zakaj sem pripravil to knjigo

Sem oče dveh otrok, starih dve in štiri leta. Zanju je denar zaenkrat še kovanec, ki ga je zabavno vreči v kozarec, a vprašanja iz te knjige si postavljam že zdaj. Kaj bo moj otrok vedel o denarju, ko bo pri osemnajstih podpisal prvo pogodbo? Bo znal reči ne? Bo znal pomagati drugim? Bo imel pokojnino? Po izobrazbi sem inženir vodarstva, diplomiral sem na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, zato rad vidim, kako stvari delujejo, in ne zaupam obljubam brez številk. Psihologija in upravljanje financ me zanimata že dolgo, z urejanjem spletnih vsebin pa se ukvarjam vrsto let, med drugim na Donosno.si.

Knjigo sem napisal s pomočjo umetne inteligence. Uporabil sem jo kot orodje za raziskovanje in pisanje, tako kot jo bodo naši otroci uporabljali pri svojem delu. Vsebino sem nato uredil, podatke pa preveril pri uradnih virih, ki so navedeni na koncu knjige. Odgovornost za napisano je moja. Če najdete napako, mi jo, prosim, sporočite.

Darko Mutavčić

I. del

Temelji

1

Kaj sploh pomeni »finančno varen« otrok

Naslov knjige je lahko zavajajoč, zato ga pojasnimo takoj. Finančno varen otrok ni otrok z velikim varčevalnim računom. Poznamo dediče, ki so v nekaj letih zapravili vse, in ljudi, ki so iz skromnih začetkov zgradili stabilno življenje. Razlika med njimi redko tiči v začetnem znesku.

Za potrebe te knjige je finančna varnost sestavljena iz štirih delov:

1. **Znanje.** Otrok razume, kako deluje denar: od kod pride, zakaj izgublja vrednost, koliko nas stane dolg in kaj pomeni tveganje.
2. **Navade.** Ima vgrajene vzorce, ki delujejo brez velikega premisleka. Najprej prihrani, potem porabi. Pred nakupom počaka en dan. Preveri, preden klikne.
3. **Sposobnost odločanja.** Zna primerjati možnosti, se čemu odreči danes, da bi pozneje dosegel večji cilj, in priznati napako, preden ga drago stane.
4. **Varnostna mreža.** Družina, ki ima nekaj rezerve in osnovna zavarovanja ter je otroku, ko odraste, pripravljena pomagati z nasvetom, včasih pa tudi z denarjem.

Prvi trije deli so v rokah otroka, ki ga vi usmerjate. Četrti je v vaših rokah. Zato se knjiga ukvarja z obojim.

Kaj mora starš razumeti? Finančne pismenosti se otrok ne nauči iz enega pogovora pri petnajstih. Nabira jo leta, pretežno z opazovanjem. Otrok, ki vidi, da starša pred večjim nakupom primerjata cene, si to zapomni. Otrok, ki vidi, da je denar vir stalnega prepira, si zapomni tudi to.

Denar brez strahu in sramu

Ena najpogostejših napak, ki jih delamo z najboljšimi nameni, je, da denar otrokom predstavimo kot nevarnost. »Tega si ne moremo privoščiti« je stavek, ki ga je slišal skoraj vsak. Če ga otrok sliši ves čas, se nauči, da je denar nekaj, česar nikoli ni dovolj, in da so želje sramotne.

Primerneje je govoriti o izbirah. »Ta mesec smo se odločili, da varčujemo za morje, zato novih superg zdaj ne bomo kupili.« Vsebina je enaka, sporočilo pa drugačno: denar je orodje, s katerim izbiramo, in družina ima načrt.

Prav tako pomembno je, da otrok ne poveže svoje vrednosti z denarjem. To velja v obe smeri. Otrok iz družine z nižjimi dohodki ne sme dobiti občutka, da je manj vreden. Otrok iz premožnejše družine ne sme dobiti občutka, da je več vreden ali da pravila zanj ne veljajo.

Kaj lahko naredite?

- Opazujte en teden, kolikokrat pred otroki rečete »nimamo denarja«. Poskusite polovico teh stavkov preoblikovati v izbiro.
- Prepire o denarju imejte takrat, ko otrok ne posluša. Odločitev pa mu, če se ga tiče, mirno razložite.
- Ne skrivajte, da je kdaj težko. Otroci zaznajo napetost. Bolje je reči »ta mesec moramo biti previdnejši, ampak imamo načrt«, kot da otrok ugiba.

Kako to prenesete na otroka? Pri mlajših otrocih se izogibajte zneskom, ki jih ne razumejo, in raje govorite o izbirah. Pri starejših lahko postopoma odpirate številke: koliko stane najemnina, koliko stane mesečna košarica hrane. Najstnik, ki pozna dejanske stroške gospodinjstva, ima pri osemnajstih veliko prednost pred vrstnikom, ki jih ne pozna.

Zakaj je to danes pomembneje kot pred tridesetimi leti

Ni nujno, da je življenje danes finančno težje. V marsičem je lažje: dostop do informacij je brezplačen, stroški vlaganja so nižji, kot so bili, Slovenija ima stabilno valuto. Zahtevnejše pa je v treh pogledih.

Odločitev je več in sprejemamo jih prej. Otrok ima pri desetih letih telefon, v katerem so trgovine, igre z nakupi in oglasi, prilagojeni prav njemu. Današnji starši tega pri desetih letih niso imeli.

Del odgovornosti se seli k posamezniku. Javni pokojninski sistem ostaja temelj, a reforma ZPIZ-2O, ki se je začela uporabljati 1. januarja 2026, zvišuje upokojitveno starost in podaljšuje obdobje, iz katerega se izračuna pokojnina. Država hkrati ponuja več spodbud za lastno varčevanje, na primer individualni naložbeni račun (INR), ki ga je mogoče od marca 2026 odpreti tudi za otroka. Več o obojem v IV. in VI. delu.

Trg dela se spreminja hitreje. Delodajalci v raziskavi Svetovnega gospodarskega foruma pričakujejo, da se bo med letoma 2025 in 2030 spremenilo približno 39 % ključnih veščin, ki jih zahtevajo delovna mesta. To ne pomeni, da bo 39 % ljudi ostalo brez dela. Pomeni, da bo sposobnost učenja vredna vse več.

Na kratko Finančna varnost je kombinacija znanja, navad, odločanja in družinske varnostne mreže. Denar predstavljajte kot orodje za izbire, ne kot vir strahu. Otroci se največ naučijo z opazovanjem vas.

2
Kako se otroci učijo o denarju

Raziskovalca z Univerze v Cambridgeu (Whitebread in Bingham, 2013) sta v pregledu za britansko svetovalno službo Money Advice Service ugotovila, da večina otrok že do približno sedmega leta razvije temeljne navade pri ravnanju z denarjem, na primer sposobnost, da počaka na nagrado. To ne pomeni, da je pozneje prepozno. Otrok, ki pri petih ne zna počakati na sladoled, ni obsojen na dolgove. To pa pomeni, da je zgodnje obdobje dobra priložnost, ki je ne gre zamuditi.

Morda ste slišali za znameniti »test z marshmallowi«, v katerem otrok dobi sladkarijo in obljubo, da bo dobil dve, če počaka. Novejša, obsežnejša raziskava (Watts, Duncan in Quan, 2018) je pokazala, da je povezava med čakanjem v otroštvu in poznejšimi izidi šibkejša, kot so kazale starejše študije, kadar upoštevamo družinske razmere. Sporočilo za starše je spodbudno: potrpežljivost ni prirojena lastnost. Raste v okolju, kjer se čakanje izplača in kjer odrasli držijo obljube.

Otroci se o denarju učijo na tri načine.

Z opazovanjem. Kaj delate vi, ne kaj govorite. Če plačujete s kartico, mlajši otrok ne vidi, da denar »zmanjka«. Za majhne otroke je zato koristno, da kdaj plačate z gotovino in jim to pokažete.

Z izkušnjo. Najmočnejša lekcija je lastna napaka z majhnim zneskom. Desetletnik, ki v enem dnevu zapravi celotno mesečno žepnino za nekaj, kar ga čez teden ne zanima več, se nauči več kot iz kateregakoli predavanja. Pogoj je, da ga ne rešite. Če mu stvar, za katero mu je zmanjkalo denarja, kupite vi, se nauči, da napake nimajo posledic.

S pogovorom. Pogovor ne pomeni predavanja. Pomeni vprašanja: »Zakaj misliš, da je ta igrača v trgovini na višini tvojih oči?« »Kaj bi naredil, če bi imel sto evrov?« Najboljši pogovori o denarju nastanejo mimogrede: v trgovini, v avtu, ob računu za elektriko.

Kaj mora starš razumeti? Otrok potrebuje lastni denar, s katerim lahko dela napake. Brez tega je finančna vzgoja teorija. Znesek je drugotnega pomena, pomembnejša je doslednost.

Ko denarja ni veliko

Če je družinski proračun tesen, se starši pogosto izogibajo pogovorom o denarju, ker se jih sramujejo ali ker ne želijo obremenjevati otrok. Razumljivo, a otrok iz takega gospodinjstva potrebuje finančno znanje še bolj, ker bo imel manj prostora za napake.

Za izkušnjo žepnina ni nujna. Otrok lahko upravlja manjši del družinskega proračuna: deset evrov za malico v tednu, nakup šolskih potrebščin s seznamom in omejenim zneskom ali izbiro med dvema ponudbama v trgovini. Tak otrok se nauči primerjati cene in načrtovati, pogosto bolje od vrstnika, ki denar dobiva brez pogojev.

Ko je denarja veliko

Tu je past nasprotna. Otrok, ki nikoli ne sliši »ne«, težko razvije sposobnost odločanja, ker nikoli ni bil v položaju, v katerem bi moral izbirati. Starši v premožnejših družinah zato pogosto namenoma postavijo omejitve: stalno žepnino, iz katere otrok plača svoje želje, ali pravilo, da večje nakupe delno financira sam.

Kaj lahko naredite?

- Določite, za kaj je otrok odgovoren sam (sladkarije, igre, darila prijateljem) in za kaj vi (hrana, oblačila, šola). Pravilo zapišite.
- Ko otrok zapravi preveč, ne komentirajte. Počakajte, da sam opazi, potem ga vprašajte, kaj bi naslednjič naredil drugače.
- Enkrat na mesec naredite »družinski denarni sestanek«. Deset minut je dovolj.

Kako to prenesete na otroka? Skupaj z otrokom izberite eno majhno odločitev, ki jo ta mesec prepustite njemu. Pri petih je to lahko izbira med dvema vrstama sadja v trgovini, pri dvanajstih znesek za rojstnodnevno darilo prijatelju. Pomembno je, da odločitev res ostane njegova.

Vaša denarna zgodba

Preden začnete učiti otroka, se za trenutek ustavite pri sebi. Vsak od nas nosi zgodbo o denarju, ki je nastala v otroštvu: kako sta se starša pogovarjala ob položnicah, ali je bil denar vir prepirov ali tišine, kaj je pomenilo, ko je oče rekel »tega si ne moremo privoščiti«. Iz teh drobcev smo zgradili prepričanja, ki nas vodijo še danes, pogosto brez naše vednosti. In jih nevede predajamo naprej.

Ameriški psiholog Brad Klontz s sodelavci je leta 2011 opisal štiri pogoste vzorce takih prepričanj in jih imenoval »denarni scenariji«:

- **Izogibanje denarju:** »Denar je umazan«, »bogati so pohlepni«. Tak človek pogosto ne odpira položnic in se izogiba pogovorom o plači.
- **Čaščenje denarja:** »Ko bom imel več, bom srečen.« Tak človek ima občutek, da nikoli nima dovolj.
- **Denar kot status:** »Ne smem biti videti reven.« Tak človek kupuje stvari zato, da bi jih videli drugi, in ga je sram, ko denarja zmanjka.
- **Pretirana budnost:** »O denarju se ne govori«, »vedno moraš imeti rezervo za najhujše«. To je pogosto zdrav vzorec, a v skrajni obliki prinese tesnobo.

Nobeno od teh prepričanj samo po sebi ni napačno. Težava nastane, ko nas ta prepričanja vodijo, ne da bi se tega zavedali.

Vaja: vaša denarna zgodba (10 minut)

Odgovore zapišite. Če imate partnerja, naj vajo naredi tudi on, vsak zase, nato odgovore primerjajta.

- Kaj je bil denar pri vas doma, ko ste bili otrok: tema pogovorov, vir prepirov ali skrivnost?
- Kateri stavek o denarju ste kot otrok najpogosteje slišali?
- Katero od štirih prepričanj prepoznate pri sebi?
- Česa od tega ne želite predati svojemu otroku?

Ko se starša ne strinjata

Pri Novakovih se ponavlja ista razprava. Marko bi vsak mesec dal na stran več, Petra pravi, da bosta otroka majhna samo enkrat in da je skupni izlet tudi naložba. Jakob, ki ima osem let, posluša in se uči, da je denar nekaj, zaradi česar se odrasli kregajo.

Starša se o denarju skoraj nikoli ne strinjata v vsem, saj prihajata iz različnih denarnih zgodb. Pomembno je, kako nesoglasje rešujeta pred otrokom. Velike odločitve sprejmeta na štiri oči, otrok pa sliši le odločitev in razlog, ne prepira. Noben od staršev ne spodbija odločitve drugega, na primer z besedami: »Mama je rekla ne, ampak jaz ti bom kupil.« Pomaga tudi, če ima vsak od staršev majhen znesek, s katerim razpolaga, ne da bi ga moral drugemu pojasnjevati.

Vrednote za denarjem

Ko starše vprašate, kaj si najbolj želijo za otroke, le redki rečejo »da bodo bogati«. Večina reče: da bodo zadovoljni, samostojni, pošteni, da bodo znali poskrbeti zase in za druge. Prav te želje so tesno povezane z denarjem: ne z njegovo količino, ampak z odnosom do njega.

Razvajenost ima malo opraviti s tem, koliko ima otrok stvari. Otrok iz skromne družine je lahko razvajen, otrok iz bogate pa ne. Razvajen je otrok, ki ne pozna meja, ne ve, koliko stvari stanejo v denarju in trudu, in vse jemlje kot samoumevno. Nasprotje razvajenosti torej ni revščina, ampak vrednote. Denar pa je eno najboljših orodij za njihovo vzgojo, ker je konkreten.

Vrednota	Kako jo gradite z denarjem
Potrpežljivost	Otrok varčuje v kozarcu »kasneje«, pred manjšim nakupom počaka en dan in zbira za cilj. Vi držite obljube.
Delo	Otrok pomaga pri družinskih opravilih brez plačila, za dodatna dela pa dobi plačilo. Pripovedujete mu, kaj delate v službi.
Varčnost	Rabljene stvari kupujete brez sramu, pokvarjene skupaj popravite, pred nakupom primerjate cene.
Velikodušnost	Otrok ima kozarec »podarim«, sam izbere, komu bo pomagal, in vidi, kam je šel njegov denar.
Hvaležnost	Otrok se za darila zahvali sam, z risbico ali kratkim sporočilom. Zvečer ga vprašate: »Kaj je bilo danes lepega, pa ni stalo nič?«
Perspektiva	Odkrito se pogovarjate o tem, da družine živijo različno, in se ne primerjate s sosedi.

Pri Kranjčevih. *Nina in Tomaž sta ugotovila, da njuni otroci ne vedo, koliko kaj stane, ker o tem nikoli ni bilo treba razmišljati. Uvedla sta tri spremembe: vsak otrok dobi žepnino, s katero si sam kupuje, kar si želi, Tim za vsak večji nakup prispeva polovico iz študentskega dela, enkrat na mesec pa gre družina skupaj prostovoljno pomagat. Prvi meseci niso bili lahki. Nik je jokal, ker je žepnino zapravil že prvi teden in si ni mogel kupiti nove igre. Tri mesece pozneje je, ko si je nekaj zaželel, prvič sam rekel, da bo raje počakal in prihranil.*

Na kratko Otroci se učijo z opazovanjem, izkušnjo in pogovorom. Potrebujejo lastni denar ali vsaj lastno odgovornost za del proračuna. Napake z majhnimi zneski so dragocene, zato jih ne popravljajte namesto njih.

3

Težka vprašanja in kako nanje odgovoriti

Otroci postavljajo vprašanja o denarju v najmanj primernih trenutkih. Pri blagajni. Pri babici. Pred sosedi. In pogosto taka, da odraslim zastane dih: »Smo bogati?«, »Koliko zaslužiš?«, »Zakaj ima Luka nov telefon, jaz pa ne?«

Večina staršev v takem trenutku otroka utiša (»o tem se ne govori«) ali odgovori na hitro. Oboje je razumljivo. Z obojim pa zamudimo priložnost, ki se morda ne bo ponovila. Otrok, ki ga utišamo, se nauči, da je denar skrivnost. Otrok, ki dobi miren odgovor, se nauči, da o denarju lahko vpraša, in bo vprašal tudi pri šestnajstih, ko bodo vprašanja resnejša.

Najprej vprašajte, zakaj sprašuje

Pred vsakim odgovorom vprašajte: **»Zakaj te to zanima?«** Ne kot obrambo, ampak iz radovednosti. Za vprašanjem »Smo revni?« je lahko strah, ker je otrok slišal prepir. Za vprašanjem »Koliko zaslužiš?« je lahko le primerjava s sošolcem. Ko veste, kaj otrok v resnici sprašuje, odgovorite na pravo vprašanje.

Na isto vprašanje boste odgovarjali pri štirih, desetih in šestnajstih letih, vsakič drugače. Spodaj so izhodišča, ne besedila za učenje na pamet.

»Smo bogati?«

Mlajšim: »Imamo dovolj za vse, kar potrebujemo, in še nekaj za stvari, ki si jih želimo. Nimamo pa za vse, kar bi si želeli. Zato izbiramo.«

Starejšim: pogovorite se, kaj sploh pomeni »bogat«. Večina slovenskih družin je v svetovnem merilu premožna, v primerjavi s sosedi pa lahko otrok čuti drugače. Oboje je res in oboje je dobro vedeti.

Nik Kranjc je pri večerji vprašal, ali so bogati, ker mu je sošolec rekel, da imajo najlepšo hišo v ulici. Tomaž ga je najprej vprašal, kaj si o tem misli sam. Potem je rekel: »Imamo več, kot potrebujemo, in to je velika sreča. Ni pa nekaj, s čimer bi se hvalili. In Gašper je prav toliko vreden kot ti, ne glede na to, kakšno hišo ima.«

»Smo revni?«

Najprej pomirite: »Za vse, kar potrebuješ, je poskrbljeno. Res je, da moramo paziti, za kaj porabimo denar, in da si ne moremo privoščiti vsega, kar imajo nekateri drugi. Ampak to je naloga za mene, ne zate.« Otrok ne sme nositi skrbi odraslih. Lahko pa sodeluje: »Mi pomagaš poiskati najboljšo ceno?« Tako se počuti koristnega, ne nemočnega.

Zala je vprašala Mojco, ali so revni, ker ne more na smučarski tečaj z razredom. Mojca je bila utrujena in najraje bi rekla, naj ne govori neumnosti. Namesto tega je sedla k njej: »Nismo revni, imamo pa manj kot nekateri. Smučanje je letos predrago. Imamo pa denar za poletni izlet na morje, za katerega skupaj varčujemo. Mi pomagaš izbrati, kam gremo?« Zala je bila še vedno razočarana. Prestrašena ni bila več.

»Koliko zaslužiš?«

Mlajšim: zneski jim ne povedo veliko. »Dovolj, da plačava stanovanje, hrano in avto in še nekaj prihraniva. Za to delam vsak dan osem ur.«

Najstnikom: plače vam ni treba skrivati. Najstnik, ki ve, koliko zaslužite in koliko stane življenje, razume vrednost dela. Povejte, da je to zasebna informacija družine, o kateri se ne govori sošolcem. Začnete lahko tako, da mu pokažete svoj plačilni list in razložite, zakaj je neto plača nižja od bruto plače (igra »Branje plačilnega lista« v 7. poglavju).

»Zakaj ima Luka nov telefon, jaz pa ne?«

»Vsaka družina se odloča po svoje. Pri nas smo se odločili, da telefon dobiš pri dvanajstih (ali: da ga kupimo rabljenega, ali: da del prihraniš sam). Razumem, da si ga želiš. Kaj bi bil pripravljen narediti, da bi ga dobil prej?« Zadnje vprašanje spremeni pritožbo v načrt.

»Zakaj ne plačaš kar s kartico?« in »Zakaj ne vzameš iz bankomata?«

»Kartica je kot ključ do denarja, ki sva ga zaslužila v službi in ga hraniva na banki. Bankomat nama ga samo vrne. Ko ga porabiva, ga ni več in kartica ne deluje.« Starejšemu otroku pokažite izpisek, na katerem se stanje zmanjšuje z vsakim nakupom.

»Zakaj ta gospod prosi za denar?«

»Ljudje se včasih znajdejo v težavah. Izgubijo službo, zbolijo, nimajo nikogar, ki bi jim pomagal.« Ne govorite slabo o človeku in ne moralizirajte. Lahko dodate, kako vaša družina pomaga: z darovanjem organizacijam, s hrano, s prostovoljnim delom.

»Kaj bo z denarjem, ko umreš?«

Otroci ga pogosto postavijo iz čiste radovednosti. Odgovorite mirno in kratko: »To bo še zelo dolgo. Takrat bo, kar imamo, pripadlo vam, zato sva poskrbela, da je vse urejeno.« Za vas naj bo vprašanje opomnik, da preverite skrbništvo otrok in ali je smiselna oporoka (16. poglavje).

Ko se v družini zgodi kaj težkega

Izguba službe, ločitev, bolezen. Otroci spremembo opazijo, tudi če molčimo, in si razlago izmislijo sami. Povejte resnico na način, ki ga zmorejo: »Oči je izgubil službo in išče novo. Nekaj časa bomo bolj pazili, kaj kupujemo. Imamo prihranke in načrt. Tebi ni treba skrbeti, lahko pa nam pomagaš.« Otrok potrebuje resnico, zagotovilo, da je zanj poskrbljeno, in občutek, da lahko nekaj prispeva.

Ko ne veste, kaj odgovoriti

Popolnoma v redu je reči: »To je dobro vprašanje. Naj malo razmislim, pa se o tem pogovoriva zvečer.« In potem se res pogovorita. Otrok se nauči, da so vprašanja o denarju dovoljena in da jih odrasli jemljejo resno.

STAVEK ZA NA HLADILNIK

Na vprašanje o denarju najprej odgovorite z vprašanjem: »Zakaj te to zanima?«

Igra iz knjige

V knjigi je 25 iger in dejavnosti za otroke od 3 do 18 let in več. To je prva iz poglavja za predšolske otroke.

Trgovinica v dnevni sobi

3–6 let · 20 minut · doma

Potrebujete: prazne embalaže (škatla kosmičev, plastenka, lonček jogurta), cenovne listke iz delovnega zvezka ali samolepilne lističe, škatlo za čevlje kot blagajno, košarico ali vrečko, igralni denar (zamaški, kartonski kovanci ali pravi kovanci po 10 in 20 centov).

Potek:

1. Skupaj z otrokom zložite »blago« na polico ali kavč.
2. Na vsak izdelek nalepite ceno. Pri triletniku cene rišete s pikami (tri pike, trije kovanci), pri petletniku s številkami od 1 do 5.
3. Otrok dobi omejeno število kovancev, na primer šest. Vi ste prodajalec.
4. Otrok izbere, kar želi, in plača. Ko kovancev zmanjka, je nakupovanja konec. Ne dodajajte jih.
5. Zamenjajta vlogi. Zdaj vi kupujete, otrok šteje kovance in vam »vrača drobiž«.

Kaj se otrok nauči: stvari imajo ceno, denar se porabi, izbira enega pomeni odpoved drugemu.

Težja različica: dodajte »akcijo«. En izdelek je ta dan cenejši. Otrok se mora odločiti, ali ga kupi, čeprav ga ni nameraval.

Delovni list iz knjige

Delovni list 6: Kontrolni seznam finančne varnosti družine

- ☐ Vemo, koliko zaslužimo in koliko porabimo.
- ☐ Imamo rezervo vsaj za en mesec nujnih stroškov.
- ☐ Ne uporabljamo limita ali kreditne kartice za vsakdanjo porabo.
- ☐ Imamo trajni nalog za varčevanje na dan plače.
- ☐ Imamo življenjsko zavarovanje za primer smrti, če je družina odvisna od dohodka.
- ☐ Vemo, kdo bi bil skrbnik otrok.
- ☐ Partner ve, kje so pomembni dokumenti in dostopi.
- ☐ Izkoriščamo prispevek delodajalca za dodatno pokojnino, če obstaja.
- ☐ Za vsak dolgoročni cilj vemo, čez koliko let potrebujemo denar.
- ☐ Otroci imajo starosti primeren lastni denar ali odgovornost.

To je bil vzorec

Prebrali ste prolog, uvod in prva tri poglavja knjige **Finančno varen otrok**, eno igro in en delovni list. Celotna e-knjiga vsebuje še poglavja za vse starosti od 3 do 18 let in več, razlago inflacije, obrestno-obrestnega učinka in vlaganja za družine, pregled slovenskega pokojninskega sistema po reformi ZPIZ-20, poglavji o delu v dobi umetne inteligence, tri družinske načrte, pregled možnosti varčevanja za otroka, mejnike za vsako starost, 25 iger in dejavnosti za vse starosti, 30-dnevni načrt, deset delovnih listov in družinsko denarno ustavo.

Celotna knjiga: donosno.si/financno-varen-otrok/